

RETNINGSLINJER

Fastsettelse av finnerlønn

Bakgrunn for finnerlønnsordningen

Kulturminneloven definerer alle løse kulturminner fra før 1537, mynter fra før 1650, og samiske løse kulturminner som er fra 1917 eller eldre, som statens eiendom. Det samme gjelder mer enn 100 år gamle skipsfunn når annen eier ikke er kjent, med tilbehør, last og annet som har vært om bord. Ved alle typer gjenstander som har fremkommet tilfeldig kan finnerlønn fastsettes. Det er Riksantikvaren, jf. ansvarsforskriften § 12 nr. 1, som fastsetter finnerlønn, basert på anbefaling fra de arkeologiske forvaltningsmuseene.

Arkeologiske kulturminner er betydningsfulle fordi de gir informasjon og kunnskap om forhistorien, og ikke på grunn av deres omsetningsverdi. Dette har ligget til grunn for hvordan finnerlønnsordningen har blitt praktisert av forvaltningen siden *Lov om fredning og bevaring af fortidslevninger* fra 1905. Den gang var det påkrevd å sørge for at vitenskapelig betydningsfulle «jordfundne Oldsager» ikke forsvant ut av landet ved at de ble kjøpt opp av utenlandske museer eller av samlere. Staten fikk eiendomsrett til slike funn, og salg av oldsaker (løse kulturminner) ble forbudt. Arkeologiske kulturminner ble fredet og det ble lagt strenge restriksjoner på hvem som kunne gjennomføre utgravninger. Finnerlønn er en påskjønnelse og oppmerksomhet til finner og grunneier, og ikke et statlig kjøp av gjenstander. Fastsetting av finnerlønn er avhengig av en rekke forhold som det vil redegjøres for i disse retningslinjene.

Finnerlønn skal deles mellom finner og grunneier

Finnerlønn skal i utgangspunktet deles likt mellom finner og grunneier. Hvis funnet er gjort på offentlig, kommunal eller statlig eid grunn, eller på grunn eid eller kontrollert av offentlig etat (f.eks. Opplysningsvesenets fond), utbetales kun finners andel, det vil si 50 %, av finnerlønnen.

Det utbetales ikke finnerlønn for funn som overlates til finner eller grunneier.

Fastsettelse av finnerlønnen kan ikke påklages

Riksantikvarens fastsettelse av finnerlønn kan ikke påklages. Dersom finnerlønnen fastsettes til lavere enn minstesatsen for gull eller sølv, kan dette overprøves av domstolene.

Finnerlønn er skattepliktig

Finnerlønn er oppgavepliktig som annen inntekt, post 3.1.12 i skattemeldingen.

DETTE SIER LOVEN

§ 12. Eiendomsretten til løse kulturminner

Når det synes klart at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier, er følgende løse kulturminner som kommer for dagen tilfeldig, ved funn, ved utgravninger eller på annen måte statens eiendom:

- Ting fra oldtid og middelalder (inntil år 1537) som våpen, redskap, kultgjenstander samt steiner, trestykker eller gjenstander av annet materiale med innskrifter eller bilder, bygningsrester uten samhörighet med bygninger eller rester av disse, innbo, kirkeinventar, smykker, arkivsaker, skjeletter og skjelettresten o.l.
- Mynter fra før år 1650.
- Samiske kulturminner av den art som er nevnt under a og som er fra år 1917 eller eldre.

§ 13. Vern, finnerlønn m.v.

Ingen må skade løse kulturminner. Uten hensyn til hvem som er eier kan vedkommende myndighet grave fram, flytte, granske og ta opp ting som nevnt i § 12 a-c, og sette i verk andre tiltak for å verne eller ta hånd om dem.

Finner av løse kulturminner plikter snarest mulig å melde funnet til vedkommende politimyndighet på stedet eller til vedkommende myndighet etter loven her.

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Riksantikvaren
Pb. 1483 Vika, 0116 Oslo
Tlf 22 94 04 00
E-post: postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Departementet kan skjønnsmessig fastsette en finnerlønn som deles likt mellom finner og grunneier. Er funnet av sølv eller gull, skal finnerlønnen minst settes til metallverdien etter vekt, med et tillegg som ikke må være under 10 pst. av metallverdien. Når særlige grunner foreligger, kan departementet fastsette en lavere finnerlønn eller at grunneierens andel helt eller delvis skal bortfalle. Departementets fastsettelse av finnerlønn kan ikke påklages. Departementets beslutning om å gå under minsterstatning for gjenstander av sølv eller gull kan prøves av domstolene.

Når staten er eier kan vedkommende myndighet etter loven her - etter at funnet er undersøkt - overlate det helt eller delvis til finneren eller grunneieren. Avgjørelsen kan ikke påklages.

§ 14. Skipsfunn

Staten skal ha eiendomsretten til mer enn hundre år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært ombord eller deler av slike ting når det synes klart etter forholdene at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier.

Finner av ting som nevnt i første ledd plikter å melde funnet til vedkommende politimyndighet på stedet eller til vedkommende myndighet etter loven her. Når staten er eier kan vedkommende myndighet - etter at funnet er undersøkt - overlate det helt eller delvis til finneren eller grunneieren.

Departementet kan skjønnsmessig fastsette en finnerlønn. Paragraf 13 tredje ledd får tilsvarende anvendelse. Som finner regnes den som påviser et tidligere ukjent funn og gir melding om dette, jfr. tredje ledd.

VED FASTSETTELSE AV FINNERLØNN VURDERES FØLGENDE:

Funnets kulturhistoriske verdi

Ved vurdering av finnerlønn legges det vekt på gjenstandens kulturhistoriske verdi, samt representativitet/sjeldenhet lokalt, regionalt, nasjonalt og eventuelt internasjonalt. En vanlig gjenstandstype ett sted, kan være veldig sjelden et annet sted. En del gjenstandstyper må regnes som «massemateriale», og kvalifiserer normalt ikke til finnerlønn, mens andre gjenstander er unike. Vurdering av funnets kulturhistoriske verdi kan ikke gjøres uten at man også tar hensyn til andre faktorer enn selve gjenstanden.

En gjenstand med sikker og urørt kontekst vil normalt sett ha høyere kulturhistorisk verdi enn funn uten sikker kontekst.

Til veiledning og hjelp til vurderingen er det laget en liste over 4 ulike verdigrupper (A-D) basert på gjenstandskategorier.

Verdigruppe A: Omfatter gjenstander som i utgangspunktet ikke utløser finnerlønn.

Verdigruppe B: kr 500-1000,-

Verdigruppe C: kr 1000-2000,-

Verdigruppe D: > kr 2000,-

Funnets samlede verdi

Dersom funn av en gjenstand som etter loven er innmeldt kulturminnemyndighetene, fører til at det gjennomføres en nærmere undersøkelse av funnstedet og det gjøres ytterligere funn, vil det samlede funnets verdi bli vurdert, og finnerlønnen vil bli utbetalt til den som fant den første gjenstanden. Dette vil særlig være aktuelt der det mistenkes at funnet stammer fra en grav, en nedgravd skatt eller et depot. En avkortning eller bortfall av finnerlønn kan imidlertid vurderes dersom finner av en gjenstand fortsetter å grave videre på funnstedet og tar opp flere gjenstander. En slik opptreden kan også vurderes som så alvorlig at det fører til en politianmeldelse.

Funnets edelmetallverdi

For funn av edelt metall gjelder reglene om at finner skal få utbetalt metallverdien pluss minimum 10%. Finnerlønnen kan likevel settes lavere enn metallverdien dersom det finnes grunner for dette, jf. kulturminneloven § 13 tredje ledd.

Funnets arkeologiske kontekst

De fleste løse kulturminner er opprinnelig en del av en arkeologisk kontekst, ofte omtalt som en funnsammenheng og god dokumentasjon av denne sammenhengen kan være vel så viktig som selve gjenstanden. Derfor er det viktig at løse kulturminner ikke fjernes fra funnstedet før dette er vurdert av en arkeolog hos fylkeskommunen/Sametinget, med mindre det foreligger akutt fare for at gjenstanden vil bli skadet, ødelagt eller at den ikke vil bli gjenfunnet dersom den ikke ivaretas umiddelbart.

Funn som blir liggende på funnstedet inntil det er avklart om det kan tas opp, kan utløse en høyere finnerlønn enn funn som fjernes fra funnstedet.

Funnomstendighetene

Det stilles høyere krav til dem som ved bevisst leting finner løse kulturminner, enn til andre finnere. Det gjelder både før, under og etter at funnet er gjort. Hvis en finner som bevisst har lett etter kulturminner har meldt fra om funnet i tide, stanset videre leting på stedet, håndtert gjenstanden korrekt o.l. kan det øke finnerlønnens størrelse. I motsatt fall kan det føre til avkortning, ev. bortfall, av finnerlønn.

Den som tilfeldig finner et løst kulturminne kan ikke forventes å ha kunnskap om funnhåndtering. Ved fastsettelse av finnerlønn for slike funn vil det bli tatt hensyn til det.

Dersom et løst kulturminne blir funnet i forbindelse med en arkeologisk registrering, utgraving, forskningsprosjekt, utdanning, eller i et organisert frivillig samarbeid med aktører innen kulturminneforvaltningen, utbetales det ikke finnerlønn.

Funnhåndtering

Mange arkeologiske funn er svært sårbare og kan bli skadet eller gå helt tapt dersom de ikke håndteres riktig etter at de er funnet. Dette kan gjelde alt fra ravperler som smuldrer opp, jerngjenstander som korroderer, tynt glass som knuses, eller bein som «smelter» i lufttette poser. Viktig kulturhistorisk informasjon kan også gå tapt gjennom for eksempel fjerning av tekstilrester fra smykker og lignende, gjerne forårsaket ved vasking eller ukyndig rensing. Mange gjenstander har det derfor best om de blir liggende urørt inntil de blir tatt hånd om av kyndig personale.

Hvis finneren er uforsiktig og skader gjenstanden som er funnet, kan finnerlønnen bli avkortet.

Melding om og innlevering av funnet

Melding om funn skal skje «snarest mulig», i henhold til kulturminneloven § 13.

Det forventes at aktive søkere kjenner lovverkets bestemmelser om innleveringsplikt og av den grunn stilles det strengere krav til dem. De skal melde fra om funn første virkedag etter at de har gjort funnet.

Melding om funn kan skje på ulike måter, og trenger ikke nødvendigvis innebære en overlevering av selve gjenstanden. Den vanligste måten å melde ifra om et funn på, er via telefon eller e-post.

Rette institusjon til å motta funnene er vedkommende fylkeskommune eller Sametinget. Alle forvaltningsledd har plikt til å opplyse finner om dette dersom funnmelding blir mottatt av andre (for eksempel museene eller Riksantikvaren).

Ved innlevering av gjenstander funnet ved metallsøk skal [Riksantikvarens funnskjema – metalldetektorfunn](#) fylles ut av finner.

Dersom funn ikke er meldt «snarest mulig» eller det er mangelfulle opplysninger om om f.eks. funnsted og finner, kan det føre til bortfall eller avkortning av finnerlønn.

Forholdet til grunneier

Den som skal drive aktive søk etter løse kulturminner på andres eiendom, må først få tillatelse fra grunneieren. Dette gjelder også offentlig eid grunn. Dersom grunneier ikke har gitt slikt samtykke, vil det normalt føre til at finnerlønnen bortfaller. Det er viktig å være oppmerksom på at en eventuell forpakter ikke kan gi tillatelse på vegne av grunneier.

Metallsøking

Er funnet kommet for dagen ved metallsøk, skal føringene i [Riksantikvarens retningslinjer for privat bruk av metallsøker](#) ligge til grunn ved vurderingen. Dersom disse ikke er fulgt, vil det normalt sett føre til bortfall eller avkortning av finnerlønnen.